

© Suomen Kuntaliitto ry
Helsinki 2022

Kuntaliitto
Toinen linja 14
PL 200, 00101 Helsinki
Puhelin 09 7711
www.kuntaliitto.fi

Sisältö:

1. Osapuolet	6
2. Sopimuksen lähtökohdat ja tarkoitus.....	7
3. Yhteistyön tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit.....	8
3.1 Yhteiset periaatteet	8
3.2 Yhteiset tavoitteet, mittarit ja toimenpiteet	10
4. Yhteistyöfoorumit ja -muodot	27
4.1 Hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyöfoorumit	27
4.2 Tietojen jakaminen hyvinvointialueen ja kuntien välillä.....	28
4.3 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa	29
5. Sopimuksen hyväksyminen	30
5.1 Sopimuksen voimaantulo.....	30
5.2 Sopimuksen voimassaolo	30
5.3 Sopimuksen irtisanominen.....	30
6. Muut ehdot.....	31
6.1 Sopimusasiakirjat	31
6.2 Kustannukset.....	31
6.3 Sopimuksen muuttaminen	31
7. Sopimuksen seuranta	32
8. Erimielisyyksien ratkaiseminen.....	33
9. Allekirjoitukset.....	34
10. Liitteet	37

1. Osapuolet

Tämän sopimuksen osapuolet ovat

1. Pohjanmaan hyvinvointialue (y-tunnus 3221324-6)
Hietalahdenkatu 2-4, 65130 VAASA
Postitoimipaikka
2. B:n kunta (y-tunnus xxxxxxx-x)
Jakeluosoite
Postitoimipaikka
3. C:n kunta (y-tunnus xxxxxxx-x)
Jakeluosoite
Postitoimipaikka
4. n Kunta
5. Pohjanmaan liitto[?]

Osapuolista käytetään jäljempänä yhdessä nimitystä ”Osapuolet” tai yksittäisenä ”Osapuoli”.

Pohjamaan hyvinvointialue myöhemmin ”Hyvinvointialue”

Osapuolista 2-n myöhemmin yhdessä ”Kunnat” tai yksittäisenä ”Kunta”.

Osapuolesta Pohjanmaan maakunta myöhemmin ”Maakunta”.

Mikäli sopimukseen Osapuoliksi tulevat maakunta ja/tai alueen oppilaitoksia tai alueen yleishyödyllisiä yhteisöjä, nimetään nämä tahot myös tässä kohdassa sopimuksen osapuoliksi.

Osapuolet sitoutuvat yhdessä edistämään tämän sopimuksen ja tähän sopimukseen mahdollisesti liitettyjen sopimusten (”Liitesopimus”) tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista.

2. Sopimuksen lähtökohdat ja tarkoitus

Hyvinvointialueilla ja kunnilla on yhteiset asukkaat sekä asukas- ja asiakaskohtaisesti toteutettaviin palveluihin liittyviä yhteistyötarpeita. Hyvinvointialueista annetun lain (611/2021) 3 §:n mukaan hyvinvointialueen kuntien asukkaita, joilla on kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta, kutustaan jäseniksi. Jatkossa käytetään termiä asukas. Asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä muiden hyvinvointialueiden ja kuntien toiminnallista yhteistyötä edellyttävien tehtävien asianmukaista ja asiakaslähtöistä toteuttamista tukevat yhteisesti asetetut tavoitteet, sovitut menettelytavat ja toimiva tiedonkulku. Tässä sopimuksessa sovitaan puitteet Osapuolten väliselle yhteistyölle.

Lainsäädäntö edellyttää kuntia ja hyvinvointialueita toimimaan yhteistyössä. Yhteistyöstä on säädetty muun muassa hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021, ”hyvinvointialuelaki”) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021, ”sote-järjestämislaki”). Sopimuksessa huomioidaan ainakin hyvinvointialuelain 14 §, sote-järjestämislain 6, 7, 10, 32, ja 50 §.

Yhteistyön yleisinä tavoitteina ovat saavutettavat ja saumattomat palveluketjut ja eri osapuolten kattava yhteistyö yhdyspintatehtävissä.

Tällä sopimuksella edistetään Osapuolten yhteistyötä määrittelemällä yhteistyölle asetetut strategiset tavoitteet, yhteistyön toimeenpanoon liittyvät rakenteet sekä vastuutahot. Strategisesta yhteistyöstä sopiminen luo edellytykset Osapuolten väliselle sujuvalle yhteistyölle sekä selkeyttää yhteistyötä koskevaa vastuunjakoja Osapuolten välillä.

3. Yhteistyön tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit

3.1 Yhteiset periaatteet

Sopimuksen allekirjoittajat toimivat yhteistyössä seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- Terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen
- Mielen terveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy
- Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen
- Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Perustelut

Hyvinvointialueen tehtävät

- Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Hyvinvointialueen on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.
- Sen on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Hyvinvointialueen on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.
- Hyvinvointialueen on seurattava asukkaidensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.
- Hyvinvointialueella on raportoitava asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluevaltuustolle vuosittain.
- Lisäksi hyvinvointialueella on valmistettava aluevaltuustolle valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma edellä mainituista asioista.
- Hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja hyvinvointisuunnitelman yhteistyössä alueensa kuntien kanssa. Hyvinvointialueen on julkaistava hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma julkisessa tietoverkossa.
- Hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan.
- Lisäksi hyvinvointialueen on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä hyvinvointialueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.
- Hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien sekä muiden edellä tässä momentissa mainittujen hyvinvointialueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta.

Kunnan tehtävät

- Kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä.

- Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet.
- Sen on otettava päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.
- Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho.
- Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.
- Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain.
- Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma edellä mainituista asioista. Kunnan on toimitettava hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.
- Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan.
- Lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

3.2 Yhteiset tavoitteet, mittarit ja toimenpiteet

Osapuolet sitoutuvat edistämään tässä kohdassa määriteltyjen yhteisesti asetettujen tavoitteiden toteutumista. Osapuolet sitoutuvat mittaamaan tavoitteiden saavuttamista jokaisen tavoitteen osalta. Strategisen yhteistyösopimuksen mittareita seurataan ja tarkastetaan tässä Sopimuksessa kuvatulla tavalla.

Yhteisiä tavoitteita ovat:

1.1.1 Terveiden ja terveellisten elintapojen edistäminen

	Toimenpiteet	Mittarit
Tarjotaan kaikille lapsille mahdollisuus maksuttomaan ja matalan kynnyksen harrastukseen	Kuntien vastuulla, yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa <ul style="list-style-type: none">toimintaa maaseudulla - mahdollisuus kuljetukseen harrastustoimintaanSuomen malliLAKU-lähete kulttuuritoimintaanmukautetut kurssit vapaassa sivistystyössä (esim. kieli, toimintakyky)	Toimenpiteiden esiintyminen Kouluterveyskysely (harrastuksiin liittyvät kysymykset)
Kehitetään yhteisiä, toimintamalleja suuntauksen ongelmien ehkäisyyn	Hyvinvointialueen vastuulla <ul style="list-style-type: none">tiedot jokaisella hammaslääkärikäynnillä	Toimenpiteiden esiintyminen Suuntauksen indikaattorit (Sotkanet, FinSote, Avohilmo)
Kehitetään yhteisiä, terveellisiä ravitsemus- ja liikuntatapoja edistäviä toimintamalleja lapsille, nuorille ja perheille	Kuntien vastuulla <ul style="list-style-type: none">tiedon levittäminen varhaiskasvatuksessa/koulussakulttuurikasvatuksen suunnitelma	Toimenpiteiden esiintyminen Kouluterveyskysely

	<p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none">• vanhempainryhmät ja -kurssit• maahanmuuttajaperheille liittyen esim. ruokailutottumuksiin, kasvatukseen, fyysiseen toimintaan, väkivaltaan (opastus tulkin avulla)	
--	---	--

Kuvio 4: Toimenpiteet, terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen

1.1.2 Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

	Toimenpiteet	Mittarit
Yhteiset toimintamallit päihteiden väärinkäyttöä ehkäisevää työtä varten	<p>Kuntien vastuulla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ennaltaehkäisevä työ osana koulun arkea, mm. PEPP-malli <u>-lisäkoulutusta</u> opettajille ja muille lasten ja nuorten parissa työskenteleville • Huumeiden vastaisen työn koordinaattori/vastuuhenkilö jokaisessa koulussa ja kunnassa <p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Moniammatillinen työryhmä jokaisessa kunnassa vastaamassa päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisevästä työstä • Tietoa vanhemmille koulun vanhempainkokouksissa (yhteistyö kolmannen sektorin kanssa) • Huumeiden vastaisen työn suunnitelma kaikissa kouluissa (ala- ja yläaste, toinen aste) • Huumeiden käytön palveluketju kehitetään (hyvinvointialueen aloitteella. Sisältää ennaltaehkäisy, puuttuminen, hoito) 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p> <p>Onko jokaisessa kunnassa ryhmä?</p> <p>Kouluterveyskysely (alkoholin käyttö)</p>
Tarjotaan tukea vanhemmuuteen lapsen kasvun aikana matalan kynnyksen toiminnan, tiedon leivittämisen ja kolmannen sektorin verkostoinnin kautta.	<p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tukea teini-ikäisten vanhemmille. Yhteinen sävy teini-ikäisten kasvatuksessa (koti, koulu, kunta, kouluterveydenhuolto, yhdistykset), mm. ei osteta päihteitä alaikäisille. • vähennetään leimautumista jakamalla tietoa mielenterveysongelmista sekä huoltajille että nuorille 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p>

<p>Tuetaan lasten ja nuorten psyykkistä hyvinvointia lisäämällä heidän, huoltajien ja henkilöstön osaamista mielenterveydestä.</p> <p>Otetaan käyttöön ennaltaehkäiseviä toimintamalleja omassa toiminnassa sekä tarjotaan matalan kynnyksen toimintaa yhteistyössä kolmannen sektorin kanssa.</p>	<p>Kuntien vastuulla</p> <ul style="list-style-type: none"> • kiusaamista ehkäisevä työ <p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapset puheeksi -menetelmä lastenneuvolassa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa • Apuvälineet varhaisessa vaiheessa erityisvaikeuksiin • Digitaalinen palveluluettelo 	<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p>
--	---	------------------------------------

Kuvio 5: Toimenpiteet, mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

1.1.3 Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

	Toimenpiteet	Mittarit
Syrjäytymisen ennaltaehkäisy	Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä <ul style="list-style-type: none">• Toimintamalli poissaolojen varalta• Toimintamalli opiskelijoille, jotka tarvitsevat tukea siirtyessään koulutuksen toiselle asteelle	Toimenpiteiden esiintyminen

Kuvio 6: Toimenpiteet, toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

1.1.4 Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

		Mittarit
Kehitetään yhdenvertaisia, matalan kynnyksen palveluja, jotka edistävät turvallisuuden tunnetta, esim. toimivaa ja moniammatillista koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa, kiusaamisen vastaista työtä. Ennaltaehkäistään lähisuhteissa esiintyvää väkivaltaa	<p>Hyvinvointialueen vastuulla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marak-toimintamalli otetaan käyttöön • Perheneuvolapalvelut kehitetään <p>Kuntien vastuulla</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sitoutuneet aikuiset lasten ja nuorten arjessa (päiväkodeissa, kouluissa, nuorisotaloissa jne.). 	Toimenpiteiden esiintyminen
Edistetään keskinäistä kulttuurista ymmärrystä	<p>Kuntien vastuulla</p> <p>Yhteiset kulttuurityöpajat (ruoka/musiikki/tietoa kulttuurista ja uskonnosta)</p> <p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • KAIKU-korttien avulla vähävaraisille ilmainen pääsy kulttuuripalveluihin 	Toimenpiteiden esiintyminen
Osallisuussuunnitelma lasten ja nuorten äänten esille nostamiseen hyvinvointialueella ja kunnissa	<p>Jaettu vastuu hyvinvointialueen ja kuntien välillä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Otetaan lapset ja nuoret mukaan erilaisten toimintojen suunnitteluun (nuorisovaltuusto, oppilaskunta, lasten parlamentti). 	Toimenpiteiden esiintyminen

Kuvio 7: Toimenpiteet, osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

1.1.5 Vårdsområdets åtgärder 2023

Via projekten framtidens social- och hälsocentral och Prima Botnia

- Utbildningar av personal i "Föra barnen på tal" metoden
- Ungdomschatten Zoturi piloteras (<http://www.normaali.fi/>)
- Arbetet med en digital servicekatalog påbörjas som en del i utvecklandet av det digitala familjecentret
- Servicekedja för ungas droganvändning utarbetas

Tredje och fjärde sektorns samarbetspartners kartläggs

Information vid besöken inom munhälsovården

Utveckling av gemensam modell för familjerådgivningen inom vårdsområdet

KAIKU-kortet tas i bruk

Åtgärder som ingår i den regionala elevvårdsplanen

- Verksamhetsmodell och handlingsplan vid skolfrånvaro utarbetas
- Modell för information om psykisk ohälsa åt ungdomar i högstadiet utarbetas i samarbete med tredje sektorn (t.ex. YAM; Youth Awareness of Mental Health och Nuorten Kompassi)

Työikäisen väestön työ- ja toimintakyvyn ylläpitämisen suunnitelma 2022–2025

Vuoropuhelu pohjalaiskuntien kanssa on paljastanut, että COVID-19-pandemia ja sen yhteiskunnalliset poikkeusolot ovat kuormittaneet ankarasti joitain perheitä ja yksilöitä. Työn ja vapaa-ajan vakiintuneet tavat joutuivat pandemiarajoitusten takia tauolle, minkä lisäksi poikkeusolot aiheuttivat joillekin yksilöille ja perheille taloudellisia, sosiaalisia ja psyykkisiä ongelmia. Kunnat viestittivät keväällä 2022, että kunnissa on entistä suurempi terveellisten elintapojen tukemisen tarve.

Työperäinen maahanmuutto on lisääntynyt joissain pohjalaiskunnissa viime vuosina merkittävästi. Työvoimamuuttajille työllisyys on järjestettyä, mutta kunnat kokevat, että suomen tai ruotsin oppiminen on usein haasteellista työvoimamuuttajien joukossa. Kokoaikatyö yhdistettynä omaan, melko suureen ulkomaalaiseen kieliryhmään aiheuttaa sen, ettei suomen tai ruotsin opettelua priorisoida.

1.1.6

1.1.7

Työikäiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Kehitetään alueellinen elämäntapaneuvonnan toimintamalli	Kehitetään alueellinen elämäntapaneuvonnan toimintamalli (esim. alueellinen liikuntaneuvosto ja kulttuurihyvinvoinnin toimintamalli).	Kunta, hyvinvointialue, kolmas sektori	Toimenpiteiden esiintyminen, esim. Liikuntaneuvonnan toteutuminen (TEAvisari, Sotkanet 5470)

	Järjestetään matalan kynnyksen kuntotarkastuksia kohderyhmän mukaan, mm. ”äijäkatsastus” ja ”lady-katsastus” asiakkaan lähellä esim. autoliikkeessä tai markkinoilla.		Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 20–64-vuotiaat (FinSote-tutkimus)
Kehitetään yhteistyötä terveyttä ja hyvinvointia tukevien toimijoiden kanssa (hyvinvointialue, kunta, kolmas sektori, yritykset)	Yhteistyöryhmät, jotka harjoittavat rakenteellista työskentelyä ja toimenpiteiden seuranta.	Hyvinvointialue, kunta, kolmas sektori, viranomaiset	Toimenpiteiden esiintyminen (esim. yhteistyörakenteet)
Kehitetään ja tarjotaan tervetuliais- ja tietopaketti hyvän perusterveyden ylläpitämisestä ja hyvinvoinnin edistämisestä	Tervetuliais- ja tietopaketti hyvän perusterveyden ylläpitämisestä (esim. uni, ruokavalio, liikunta, suunterveys) ja hyvinvoinnin edistämisestä (esim. esitellään luontopolkuja ja mistä saa tarvittaessa apua). HYTE-mobil esim. kirjastoauton kautta, josta saa neuvoja viranomaisilta, nuorisopalveluilta, yhdistyksiltä ym.		Toimenpiteiden esiintyminen FinSote (liikunta- ja ruokavaliotottumukset)

Kuvio 8: Toimenpiteet, terveyden ja terveellisten elintapojen edistäminen

1.1.8 Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Työkäiset			
------------------	--	--	--

Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Kehitetään sisäisiä palveluketjuja (työllisyyttä edistäviä palveluja kunnan, hyvinvointialueen, Kelan ja TE-toimiston välillä)	Hanke: Tulevaisuuden SoTe-Keskus (ÖVPH). Vastaanotto toiminta: mallinetaan vastaanotto toiminnan ja päihdepalvelujen rajapinnat ja päihdepalveluihin ohjautumisen prosessit.	ÖVPH:n hanke	Toimenpiteiden esiintyminen
Käytetään systemaattisesti näyttöön perustuvia työkaluja riskien tunnistamiseksi (esim. audit, BDI). Tiedon leittäminen lisää osaamista ja ehkäisee leimautumista.	BDI AUDIT: Tulevaisuuden SoTe-keskus Pohjanmaalla. Hanke: Tulevaisuuden SoTe-Keskus (ÖVPH). Vastaanotto toiminta: otetaan systemaattiseen käyttöön työvälineitä päihteiden riskikäytön/riippuvuuden tunnistamiseen sekä varhaiseen puuttumiseen sosiaali- ja terveyskeskusten vastaanotoissa.	ÖVPH:n hanke	Toimenpiteiden esiintyminen Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C (%), 20–64-vuotiaat (FinSote-tutkimus))
Kehitetään verkkoon perustuvaa tukea ja digitaalisia työkaluja mielenterveyden edistämiseksi ja päihteiden väärinkäytön ehkäisemiseksi	Prima Botnia: Digitaalinen palvelutarjotin. Tämä sisältää asiakasohjauksen kehittämisen. Pilotoidaan Zoturi (http://www.normaali.fi/). Pilotoidaan Arkeen voimaa -ryhmätoimintamalli (https://vasso.fi/arkeen-voimaa/).	Prima Botnia -hanke (ÖVPH:n hanke): Tavoitteena on muodostaa mielenterveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen palvelukonsepti, johon yhdistetään joko uusia tai jo olemassa olevia digitaalisia työkaluja. Käytännössä toimen-	Toimenpiteiden esiintyminen

		<p>piteinä olisivat ainakin seuraavat kokonaisuudet: mielenterveyttä edistävien toimien ja yhteisöjen tunnistaminen, THL:n toimintamallien testaaminen (mm. Voimaa arkeen), Kaikukortin käyttöönotto Pohjanmaan hyvinvointialueen kunnissa, asiakkaiden parempi osallisuus, omahoitopalvelujen avulla voisi harjoitella suuremman vastuun ottamista omasta terveydestä sekä huonossa asemassa olevien yksilöiden ja perheiden tukeminen ja uusien menetelmien pilotointi.</p>	
--	--	---	--

Kuvio 9: Toimenpiteet, mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

1.1.9 Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

Työikäiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)

Kehitetään palveluketjuja, mm. työllisyyttä edistäviä palveluja kunnan, hyvinvointialueen, Kelan ja TE-toimiston välillä sekä tarjotaan ja ylläpidetään kuntouttavia työtoimintapaikkoja, työharjoittelua ja työkokeilua			Toimenpiteiden esiintyminen
Terveystarkastukset ja palveluarvioinnit työkäisille, työttömille ja työelämän ulkopuolisille			
Käytetään yhtenäisiä toimintakyvyn arvioinnin välineitä (fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen)	Hyvinvointialue		

Kuvio 10: Toimenpiteet, toimintakyvyn edistäminen ja ylläpitäminen

1.1.10 Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Työkäiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidetkokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Kehitetään integraatiota edistäviä yhteistyömalleja		Kunnat, kolmas sektori, hyvinvointialue	Toimenpiteiden esiintyminen

Kehitetään digitaalisia palveluja asiakasosallisuuden ja asiakasraadin tehostamiseksi. Osallisuussuunnitelma.			Toimenpiteiden esiintyminen
Ota väkivalta puheeksi; annetaan työntekijöille ohjausta ja koulutusta. Palvelu- ja asiantuntijatuki (esim. Marak-toimintamalli)			Toimenpiteiden esiintyminen

Kuvio 11: Toimenpiteet, osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Keväällä 2022 käydyt keskustelut kuntien kanssa korostivat tiivistettynä eniten seuraavia tarpeita ikääntyneiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistämiseksi:

- Toimenpiteitä tarvitaan iäkkäiden yksinäisyyden korjaamiseksi. Yksinäisyyden katsotaan lisääntyneen.
- Olemassa olevat asumismuodot eivät vastaa nykypäivän tarpeita. Hyvinvointialueen tulee palveluntuottajana ja kuntien kiinteistönomistajina käydä jatkuvaa vuoropuhelua asian tiimoilta.
- Tuki iäkkäiden aktiviteettien mahdollistamiseksi.
- Tuki digitaalisten asioiden hoitamiseen.

1.1.11 Terveyden ja hyvien elintapojen edistäminen

Ikäihmiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Systemaattiset ja tasavertaiset terveyttä ja hyvinvointia edistävät kotikäynnit.			Toimenpiteiden esiintyminen, esim. kartoitusten ja tarkastusten määrät
Kehitetään toimintamalli vanhusten elämäntapaneuvontapalveluille			Toimenpiteiden esiintyminen. Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (FinSote-tutkimus).
Seniorikeskustoimintaa laajennetaan alueella (vert. perhekeskusmalli)	Hyvinvointialue, kunnat, kolmas sektori	Hyvinvointialue, kunnat, kolmas sektori	Toimenpiteiden esiintyminen

Kuvio 12: Toimenpiteet, terveyden ja hyvien elintapojen edistäminen

1.1.12 Mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

Ikäihmiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit
Järjestetään koulutuksia ja metodiopetusta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle ikääntyneiden mielenterveydestä ja päihteiden väärinkäytöstä			Toimenpiteiden esiintyminen
Panostukset toimenpiteisiin, jotka edistävät mielenterveyttä eläkkeelle siirtymisessä	Pilotoidaan Arkeen voimaa -ryhmätoimintamalli (https://vasso.fi/arkeen-voimaa/)	Prima Botnia (hyvinvointialueen hanke)	Toimenpiteiden esiintyminen
Kehitetään ohjausta terveyttä ja hyvinvointia edistäviin palveluihin (esim. sosiaalinen ja kulttuurinen toiminta)			Toimenpiteiden esiintyminen

Kuvio 13: Toimenpiteet, mielenterveyden edistäminen ja päihteiden väärinkäytön ennaltaehkäisy

1.1.13 Toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito

Ikäihmiset			
-------------------	--	--	--

Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
<p>Palvelut, jotka tukevat ikäihmisten toimintakyvyn vahvistumista ja ylläpitoa paremmassa koordinoinnissa eri toimijoiden välillä</p>	<p>Elintapaneuvonta: ohjaus/tuki terveyden ja hyvän toimintakyvyn ylläpitämiseksi (esim. moniammatilliset kotikäynnit tarpeen mukaan, elämäntapaneuvonta matalan kynnyksen toimintana).</p> <p>Yhteiskunnallisessa suunnittelussa huomioidaan asumisympäristöt, jotka edistävät ikäihmisten toimintakykyä ja osallisuutta – eri asumismuodot, joiden lähtökohtana on ikäihmisten tarpeet ja toimintakyky.</p>		<p>Toimenpiteiden esiintyminen.</p> <p>Yhteiskunnallista suunnittelua ja rakentamista käsitellään keskusteluissa kuntien kanssa.</p>
<p>Kotikuntoutusmalli (sis. etäkuntoutuksen)</p>	<p>Esim. moniammatilliset kotikäynnit tarpeen mukaan.</p> <p>Interaktiivinen palvelu ALVAR (vastaavat palvelut).</p>		<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p>
<p>Pohjanmaalla selvitetään mahdollisuus pilotoida ennaltaehkäisevää toimintaa SIB-mallin kautta.</p>			<p>Toimenpiteiden esiintyminen</p>

Kuvio 14: Toimenpiteet, toimintakyvyn edistäminen ja ylläpito

1.1.14 Osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Ikäihmiset			
Hyvinvointialueen palvelustrategian toimenpidekokonaisuudet	Toimenpiteet, esimerkit	Resurssit – kuka toteuttaa?	Mittarit (esimerkit)
Toimenpiteet, jotka tukevat ikäihmisiä digitaalisten työvälineiden käytössä sekä edistävät teknologisten ratkaisujen käytettävyyttä ikäihmisten arjessa	ALVAR-palvelu ja vastaavat	TulKoti-hanke. Yhdistykset, Aikuisopisto, kirjasto.	Toimenpiteiden esiintyminen
Vanhusneuvoston ja muiden vaikuttamistoimielinten mahdollisuutta todelliseen vaikuttamiseen vahvistetaan erilaisilla toimenpiteillä			Toimenpiteiden esiintyminen
Kehitetään turvallisia asumisympäristöjä ikäihmisten osallisuuden edistämiseksi yhteiskunnassa			Toimenpiteiden esiintyminen

Kuvio 15: Toimenpiteet, osallisuus ja turvallisuuden edistäminen

Perustelut

Tähän kootaan kuntien ja hyvinvointialueen yhteisesti sopimat tavoitteet ja niiden toteutumista todentavat mittarit. Tavoitteiden tulee olla realistisia ja mitattavia. Tähän voidaan määritellä myös tavoitteisiin liittyvät toimenpiteet, resurssit ja vastuutahot. Toimenpiteet, resurssit ja vastuutahot voidaan määritellä, tai niitä voidaan tarkentaa myös yhteistyösopimuksen liitteeksi laadittavassa strategisten tavoitteiden työkirjassa tai muussa vastaavassa liiteasiakirjassa.

4. Yhteistyöfoorumit ja -muodot

4.1 Hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyöfoorumit

a. Poliittisen päätöksenteon foorumi(t)

Osapuolet perustavat strategisen tason X foorumin, jonka tehtävänä on varmistaa strategisen tason yhteistyön toimivuus.

Foorumiin osallistuvat Osapuolena olevien hyvinvointialueen, kuntien (sekä Maakuntaliiton) luottamushenkilöt sekä viranhaltijajohto erikseen sovitulla tavoin. Foorumin X kokoonpano on seuraava: xx, xx ja xx.

- hyvinvointialueen ja kuntien valtuustot ja hallitukset vai
- hyvinvointialueen, kuntien ja maakuntaliiton valtuustot ja hallitukset vai
- hyvinvointialueen, kuntien ja maakuntaliiton valtuustojen ja hallitusten puheenjohtajisto
- hyvinvointialueen ja kuntien hyte-jaostot/-lautakunnan tai vastaavat

Foorumin kokoonkutsujana on **hyvinvointialue**. Foorumi kokoontuu vähintään valtuustokausittain ja muuten tarvittaessa.

Mahdollisia muita poliittisen päätöksenteon foorumeita ovat: xx, xx ja xx.

b. Viranhaltijajohdon yhteistyöfoorumi(t)

Osapuolet perustavat ylimmän viranhaltijajohdon yhteistyöfoorumin, jonka tehtävänä on johtaa tällä sopimuksella sovittua yhteistyötä sekä yhteensovittaa strategisen ja operatiivisen tason yhteistyötä hyvinvointialueen ja kuntien välillä pyrkien yhteistyön ennustettavuuteen, pitkäjänteisyyteen sekä tehokkuuteen.

Ylimmän viranhaltijajohdon yhteistyöfoorumi vastaa tällä sopimuksella sekä tähän sopimukseen liitetyillä sopimuksilla sovitun yhteistyön tavoitteiden toteutumisen kalenterivuositaisesta seurannasta. Johdon yhteistyöfoorumiin osallistuvat

- hyvinvointialuejohtaja, kunnan- ja kaupunginjohtajat (sekä maakuntajohtaja).
- sektorijohtajat, kuntien ja kaupunkien johtajat ja maakuntajohtaja

Johdon yhteistyöfoorumin kokoonkutsujana on X. Foorumi kokoontuu vähintään kalenterivuosittain ja muuten tarvittaessa.

Lisäksi hyvinvointialueen ja yksittäisen kunnan välillä käydään tarpeen mukaan kahdenvälisiä johdon tapaamisia strategisten tavoitteiden toteuttamisesta.

c. Operatiivinen yhteistyö

Osapuolet tunnistavat yhteistyön kannalta keskeiset yhdyspinnat ja niiden merkityksen. Osapuolet sopivat, että palvelusektoreiden yhdyspinta- ja integraatiotyötä pyritään vahvistamaan ja sujuvasti edistämään käsittelemällä tarvittaessa tähän liittyviä kysymyksiä toimialajohdon välisissä kokouksissa.

- **hyvinvointialueen ja kuntien ja kaupunkien hyte-johtajat –koordinaattorit?**

Osapuolet sopivat operatiivisen yhteistyön kokouskäytännöistä, kokoonpanosta ja kokouskutsuihin liittyvistä menettelyistä erikseen.

Operatiivisesta yhteistyöstä sovitaan erikseen Liitesopimuksilla esiin tulleiden tarpeiden mukaisesti. Operatiivisessa työssä voidaan perustaa erillisiä epävirallisia verkostoja operatiivisen työn edistämiseksi.

4.2 Tietojen jakaminen hyvinvointialueen ja kuntien välillä

Hyvinvointialueen ja kuntien (sekä maakuntaliiton) toimiva yhteistyö perustuu yhteiseen tilannekuvaan. Yhteisiä asukkaista ja palvelutarpeita koskevan tilannekuvan ylläpidon tulee olla jatkuvaa. Yhteisen tilannekuvan tietopohjana voidaan hyödyntää hyvinvointikertomuksia ja -suunnitelmia sekä näihin liittyvää yhteistyötä. Yhteisen tilannekuvan ylläpitämisessä hyödynnetään luvussa 4.1 määriteltyjä yhteistyöfoorumeita sekä muita sovit-
tuja yhteistyön toimintamalleja.

Kukin Osapuoli on yhteistyön onnistumiseksi velvollinen voimassa olevan lainsäädännön sekä Osapuolta mahdollisesti rajoittavien sopimusehtojen puitteissa jakamaan sen hallussaan olevia yhteistyöhön tarvittavia tietoja toistensa kanssa.

4.3 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Osapuolet tekevät yhteistyötä niiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa, jotka toimivat hyvinvointialueen alueella. Osapuolet sitoutuvat edistämään niiden toimintaedellytyksiä.

Hyvinvointialue ja sen alueen kunnat määrittelevät yhdessä sidosryhmien rooleja yhteistyössä.

Perustelut

Järjestämislain 6 ja 7 §:ssä säädetään, että kuntien ja hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa ja edistettävä niiden toimintaedellytyksiä.

5. Sopimuksen hyväksyminen

5.1 Sopimuksen voimaantulo

Sopimus tulee voimaan, kun Osapuolten toimivaltaiset luottamuselimet ovat sen hyväksyneet ja kaikki Osapuolet ovat sen allekirjoituksillaan vahvistaneet.

Perustelut

Sopimuksen strategisen ja kokonaisvaltaisen luonteen takia Osapuolten ylimmät toimielimet –valtuustot – hyväksyvät sopimuksen.

5.2 Sopimuksen voimassaolo

Sopimus on voimassa toistaiseksi, kunnes se korvataan Osapuolten välisellä uudella yhteistyösopimuksella seuraavan valtuustokauden alettua.

5.3 Sopimuksen irtisanominen

Sopimuksen irtisanomisaika on 12 kuukautta. Sopimuksen irtisanominen on toimitettava kirjallisessa muodossa ja irtisanominen tulee tehdä kirjallisesti.

6. Muut ehdot

6.1 Sopimusasiakirjat

Strateginen yhteistyösopimus koostuu varsinaisesta Yhteissopimuksesta sekä niistä liitteistä, joissa määritellään tarkemmin yhteiset hyvinvointialueen ja kuntien strategiset tavoitteet, toimenpiteet, mittarit ja vastuutahot. Liitesopimus on voimassa sen ehtojen mukaisesti sovitun ajan. Liitesopimuksen tulee voimassa olon ajan toteuttaa tässä Sopimuksessa sovittuja strategia tavoitteita.

6.2 Kustannukset

Tämän Sopimuksen yhteistyön kustannuksista vastaa kukin taho omakustannusperiaatteella eli osallistuva taho vastaa osallistuvan henkilökuntansa kustannuksista, ellei muuta ole erikseen sovittu Liitesopimuksissa.

Eri foorumeiden, kokousten ja verkostojen kokouspaikkakustannuksista vastaa kukin järjestävä organisaatio, ellei muuta ole erikseen sovittu Liitesopimuksissa. (Yleisperiaatteena on, että kokouspaikat kiertävät yhteistyöhön osallistuvien organisaatioiden kesken).

6.3 Sopimuksen muuttaminen

Sopimuksen tavoitteiden toteutumista seurataan siten kuin on sovittu sopimuksen seitsemännessä luvussa. Seurannan tulosten perusteella yhteistyötä Osapuolten välillä kehitetään ja parannetaan, ja tarvittaessa tehdään muutoksia yhteistyösopimukseen.

Yhteistyösopimusta voidaan muuttaa vain kirjallisesti. Yhteisistä tavoitteista ja näkökohdista voidaan sopia tarkemmin liitteissä. Liitteissä sovittujen asioiden tulee olla yhteensopivia tämän sopimuksen tavoitteiden ja sen hengen kanssa. Tämän Sopimuksen päivittäminen ei vaikuta Liitesopimusten voimassa oloon.

7. Sopimuksen seuranta

Sopimuksen tavoitteita ja niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan jatkuvasti niissä yhteistyöfoorumeissa, joista säädetään sopimuksen neljännessä luvussa. Sopimuksen sisältöä, ajanmukaisuutta ja päivitystarpeita tarkastellaan kokonaisvaltaisesti yllä mainituissa foorumeissa sekä Osapuolten hallituksissa ja valtuustoissa. Strategisen yhteistyösopimuksen seuranta toteutetaan myös lakisääteisissä kuntien ja hyvinvointialueiden neuvotteluissa, jotka on toteutettava alueilla vähintään valtuustokausittain.

Seurannassa hyödynnetään niitä mittareita, joista säädetään sopimuksen alaluvussa 3.2. Seurannassa ja arvioinnissa voidaan hyödyntää myös sopimuksen liitteeksi valmisteltavaa strategisten tavoitteiden työkirjaa tai muuta vastaavaa liiteasiakirjaa, jossa määritellään yhteiset tavoitteet, toimenpiteet ja vastuutahot, resurssit ja arviointimittarit.

8. Erimielisyyksien ratkaiseminen

Tästä sopimuksesta johtuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan Osapuolten välisin neuvotteluin. Osapuolten tulee tosiallisesti neuvotella vähintään kolme (3) kertaa erimielisyyden ratkaisemiseksi.

Muutoin erimielisyys ratkaistaan hallintoriitana hallinto-oikeudessa tai yksityisoikeudellinen erimielisyys toimivaltaisessa yleisessä tuomioistuimessa.

9. Allekirjoitukset

Tämä sopimus allekirjoitetaan sähköisesti ja kukin Osapuoli saa Sopimuksesta yhtäpitävän kappaleen.

Tämä sopimus allekirjoitetaan x kappaleena ja kukin Osapuoli saa Sopimuksesta yhtäpitävän kappaleen.

Paikka ja aika: _____

Hyvinvointialue X

Paikka ja aika: _____

Kunta A

Paikka ja aika: _____

Kaupunki B

10. Liitteet

Osapuolet voivat laatia liitteitä, jotka sisältävät tarkemmat tavoitteet ja yhteistoimintaperiaatteet. Liitteissä sovittujen asioiden tulee olla yhteensopivia tämän sopimuksen tavoitteiden ja sen hengen kanssa.

Perustelut

Koska varsinainen strateginen yhteistoimintasopimus on melko yleinen ja verrattavissa yhteiseen tahtoilmaisuun, muutoksia varsinaiseen sopimukseen tarvitaan harvoin. Liitteissä voidaan sen sijaan yksityiskohtaisemmalla tavalla strategisen yhteistyösopimuksen pohjalta sopia tarkemmin joistakin tietyistä asioista, joilla voi olla myös kustannusvaikutuksia.

1. Strategisten tavoitteiden työkirja
2. Liitesopimus
3. Liitesopimus